

TÜRKİYE'DE İKTİSATÇININ BÜYÜME POLİTİKALARINA BAKIŞI ÜZERİNE BAZI TESBİTLER

Doç. Dr. A.Dinç ALADA*

İktisatçılarımızın, günlük yazılarında, gündemi işgal eden konular hakkında yorum, tahlil ve tahmin yaparken veya yakın geçmişe tarihci kimliği ile bakarak ortaya koydukları incelemelerde, iktisat politikası önermelerinden biri ya da bazılarının üzerinde daha ısrarla durdukları görülür. Büyüme, çağdaş Türk iktisatçısının fikir dünyasında en önemli yere sahip iktisat politikalarının başında gelir. Büyüme hedefinin bu 'birincil', 'vazgeçilmez' konumunun ortaya çıkışındaki tarihsel, sosyolojik, iktisadi ve politik temelleri üzerinde hiç durmadan rastgele seçilen örneklerden yola çıkarak, iktisatçılarımızın bu hedefe (amaca) bakışlarındaki yöntem sorunları kısaca değerlendirilecektir.

Büyüme hedefinin çoğunlukla politika öncelik sıralamasının en üstünde yer alması diğer iktisat politikası hedeflerine yeterli hareket alanı bırakır mı? İktisatçı hedefler arası ilişkide tutarlılık mı yoksa tutarsızlığı mı ön plana çıkarmaktadır? Büyüme hedefi ile problemlerin çözümüne yönelirken zaman boyutu üzerinde yeterince hassasiyetle durulabilmekte midir? Çözüme yönelik önermelerde kurumsal düzenleme / iktisat politikası hedefi ayrımına gerektiği ölçüde önem verilmekte midir? İktisat politikasının sınırlarını belirleyen bu sorular çerçevesinde iktisatçılarımızın temel yaklaşımları ortaya çıkarılmaya çalışacaktır.

İlk bakışta, iktisatçının iktisadi büyüme, yani kişi başına milli gelir ya da gayrisafi milli hasılanın yükselmesini istemesinden, bu hedefin peşini kıyalamasından daha tabii bir şey olamaz. Yaklaşık %2'lik bir nüfus artış hızının olduğu ülkelerde bu oranın üstünde elde edilecek büyüme hızları arzulan bir hedeftir. Ancak bu saf ve aksi iddia edilemeyecek olan yaklaşım, bir adım ötede diğer iktisat politikası seçeneklerine herhangi bir alan bırakmayacak kadar tekci (monist) bir yapıya dönüşebilmektedir. İktisatçının söyleminden politika yapıcılara yönelen iktisat politikalarının çok renkliliği ve çeşitliliği istenilir bir durum olmasına rağmen, çoğu zaman, bir ya da iki temel politika önceliği ile engellenmiştir. Bu sorunun dip kökünde Ricardo ile J.S.Mill arasındaki çatışmanın yattığı söylenebilir. Ricardo, maksimum çıktı (output) hedefine verdiği birincil konum¹ ile Smith ve Smith öncesi iktisatçıların işlediği bir dizi farklı politikayı dışlayan bir teorik çerçeveyi kullanmıştır. Ricardian analitik yapı büyümeden durgunluğa giden ekonomiyi ele alırken herhangi bir başka hedef ve önceliğe yer ve alan bırakmadan, kısa vadeli, buğday yasaklarını kaldırmak, rantı vergilendirmek gibi pratik çözümlere destek bulmak arayışında idi. 'Büyüme yolunun' yeniden harekete geçirilmesi, tüm kötümser eğilimine rağmen yine buğday yasaklarının kaldırılması, rantın vergilendirilmesi gibi pratik çözümlere bağlanıyor, iktisat politikaları büyüme ya da maksimum output hedefi ile özdeşleşiyordu. J.S.Mill, Ricardo'nun bu monist, büyüme tek hedef gösteren yaklaşımını, statik ya da durağan durum koşullarında da ilerlemenin olabileceği düşüncesi ile yıkmaya çalışmıştır.

«Sermaye ve nüfusun, durağan koşullarda bulunması beşeri ilerlemenin durakladığı anlamına gelmemektedir. Zihinlerimiz kalkınma sanatı ile meşgul olmaktan kurtulduğunda her türlü zihinsel kültür, moral ve sosyal ilerleme için daha çok alan yaratılabilir; hayat sanatını geliştirmeye daha çok fırsat bulunabilir; ve bunların gerçekleşme şansı daha fazla olur»²

¹ Bkz. T.W.Hutchison, 'Positive' Economics and Policy Objectives, London: G.Allen and Unwin, 1964, p.134.

² J.S.Mill, Principles of Political Economy, Ashley (ed), 1940. p.751.

* İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

İktisat politikası çözüm önerilerini ekonominin büyüme ya da büyüyememe (durgunluk) dinamiğine bağlayan Ricardo'ya yönelik bu eleştiri ile J.S.Mill, fakirlikle mücadele, gelir bölüşümünün iyileştirilmesi, vergileme, çalışma koşullarının düzeltilmesi, eğitim gibi çok çeşitli problem alanlarına kapıyı aralayabilmiştir. Neoklasik iktisat, marjinalizm ile birlikte J.S.Mill'in bu yaklaşımını daha da geliştirerek³, iktisadi politika çeşitliliğini sınırsızca kullanarak iktisadi problemlere çözüm aradılar.

1950'li ve 1960'lı yıllarda yeniden maksimum büyüme anlayışı ve büyüme teorileri moda olarak ortaya çıkınca; bir anlamda Ricardo'nun yaklaşımına geri dönmüş oldu. Örneğin, Harrod ve Domar gerçekleşmesinin zor olduğunu kabul ettikleri dengeli büyümeyi tanımlarlarken, ekonominin bir dengesizlikten (enflasyon ya da aşırı büyüme) diğerine (durgunluk ya da büyüyememe) nasıl yuvarlandığını tahlil ediyorlardı. İktisat teorisinden iktisat politikasına giden yolda, büyüme hedefi ve bu hedefe ulaşılmasında gerekli çözüm ve uygulamaların ortaya konması dışında, büyüme teorileri, istihdam, fiyat istikrarı, gelir bölüşümü gibi hedefleri de kapsayabilecek bir çerçeve üretemediler. Fiyat istikrarı hedefi Keynes'in ölümünden sonra tamamen dışlandı.⁴

İstihdam, Keynes'in tesiri ile büyüme tahlillerinde, bir iktisat politikası hedefi özelliği ile değil, tam istihdam varsayımı veya büyümenin dengeden uzaklaştığı noktada durgunluğu takip eden 'eksik istihdam' ya da 'işsizlik' olarak yer aldı. Ancak bu teorik çerçevelerden işsizlik ve büyüme probleminin tesbiti ve çözümünde politika hedeflerinin sıralanması gibi beklenen neticeler elde edilemedi. Hatta, modern büyüme teorilerinin öncülerinden Harrod, büyüme ile istihdam hedefinden hangisine öncelik tanıyacağı konusunda kararsız kalabiliyordu:

«İşsizlik seviyesini arttıran, bilinçli olarak programlanacak tedbir ya da uygulamalar ahlaki olarak yanlıştır. Ben İsveç'in işsizlik hedefini benimsiyorum %0»

derken bir başka yerde; büyüme politikaları ile ilgili olarak;

«Büyüme her zaman işsizliğin üzerinde iradi bir artış etkisi yaratır; büyüme diğer bütün iktisadi hedeflerin başında gelir.»⁵

Bu çelişkinin altında, büyüme teorisinin büyüme politikası ve istihdam politikasına uygun, yapılabılır bir zemin sağlayamaması sorunu yatmaktadır.

Bunun yanında, gelir bölüşümünü, büyüme modelleri içinde formülleştirmeye çalışan Neo Keynesci yaklaşımların da büyüme hedefi yanında gelirin daha hakkaniyetli dağılımına yönelik politikalar oluşturmada yeterli teorik çerçeveleri üretildiklerini söyleyebilmek güç olsa gerektir. Gelir bölüşümü ile büyüme arasındaki zor dengeyi ele alan bir iktisatçımızın, teorik bir problemi gerçek hayattan yaptığı 'gözlemler' ile nasıl çözümleyebildiği dikkat çekicidir.

«...gelir bölüşümünün bozulması sermaye birikiminin finansmanını kolaylaştırırken talebini düşürüyor; gelir bölüşümünün düzelmesi ise sermaye birikiminin talebini arttırırken finansmanını zorlaştırıyor. Enflasyon-buhran ikilisini kapitalizmin zorunlu unsuru yapan da bu ...Neyse ki, ...sendikalar ve reformcu işçi sınıfı partileri (sosyal demokratlar) ilk 'bıçak-sırtının' çözümünde önemli adımların atılmasına olanak verdiler. Refah devleti ve ücret artışları dengenin tutturulmasını kolaylaştırdı.»⁶

³ J.R.Hicks, «Eski büyüme iktisadını öldürerek statik çağa yol açan» iktisatçı olarak kabul ettiği J.S.Mill'in «bir çok yönden neoklasizmin yaratıcısı» olduğunu düşünmektedir [“Growth and Anti-Growth” *Oxford Economic Papers*, Vol.18, November, N:3 1966, p.260]. Hicks'in buradaki yaklaşımında Neoklasik iktisat ile J.S.Mill arasındaki bağın kurulması ne kadar isabetli ise de, onu, neoklasik iktisadın yaratıcısı konumuna getirerek, marjinalist iktisatçıların katkılarını üstü kapalı olarak minimize etmesi o derece eleştiriyeye açıktır.

⁴ Bkz. T.W.Hutchison, «Keynes v.the 'Keynesians'...?» London: IEA; 1977, pp.24-30.

⁵ R.Harrod, *Towards a New Economic Policy*, 1967, pp. 16-17; 70'den aktaran, T.W.Hutchison, *Economics and Economic Policy in Britain, 1946-1966*, London: Allen and Unwin, 1968, p.37n.2.

⁶ A.S.Akat, *İktisadi Analiz*, İstanbul: İ.Ü.İktisat Fak.yay., 1980, pp.648-9. Yazar, bu tahlilinde, norm-reel ayrımını yapmadığı gibi, hassasiyetle üzerinde durduğu mantıksal zaman, somut zaman ayrımına da uymayarak gelir bölüşümü ile büyüme arasındaki bu teorik sınırın, bilim yöntemi açısından kabul edilemez olan *ad hoc* bir yaklaşımla, ortadan kalkabildiğini ileri sürer görünmektedir.

II

Büyüme teorilerinden büyüme politikaları ve diğer iktisat politikalarına geçişin yarattığı sorunları kısaca özetledikten sonra, teorik kaygıları bir kenara bırakarak, doğrudan iktisadi problemler, çözüm önerileri ve iktisat politikası hedefleri arasındaki öncelik sıralaması konularına iktisatçılarımızın nasıl yaklaştığı, ele alınabilir. Seçilen örneklerin göstereceği gibi iktisat politikaları üzerine düşünen iktisatçılarımızın önemli bir kısmı, büyüme hedefine öncelikli bir önem atfetmekte, diğer iktisat politikası hedeflerini bu temel hedefe bağlı olarak sıralarken, çözümün iktisadi hedeflerin eş anlı uygulamaya geçirilmesi ile elde edileceğini düşünmektedirler. Daha bir azınlıkta kalan iktisatçılarımız ise, çözüme giden istikamette hedefler arasında tutarsızlık olabileceğini, eş anlı çözümlerin gerçek dışılığını, vurgularken, bir hedefin diğeri yerine yeğlenmesinin daha isabetli bir bakış olduğunu vurgulamaktadırlar.

1980'li yılların başında istikrar politikalarının alternatifsiz olduğu söylemine tepki göstererek kaleme aldığı çalışmasında⁷, Profesör Akat, büyüme hedefini en ön sıraya taşırken, diğer hedeflere fazla bir hareket alanı tanımadan, hedeflere eşanlı yürünebileceği düşüncesinde idi:

«...birbiri ile güçlü tamamlayıcı ilişkiler içinde dört hedef...

- (i) Büyümenin hızlandırılması ve yatırımların yükseltilmesi
- (ii) Kaynak dağılımında etkinliğin artırılması
- (iii) Gelir bölüşümünün düzeltilmesi
- (iv) İstihdam olanaklarının artırılması ve işsizliğin çözümlenmesi»⁸

Bu satırların hemen altında fiyat istikrarının bu hedeflerle çatışabildiğini ifade eden yazar,⁹ günümüze daha yakın bir başka yazısında:

«Türkiye ekonomisinde fiyat istikrarı sağlayamadan hızlı büyümenin mümkün olamayacağının mutlaka anlaşılması gerekiyor.»¹⁰

⁷ A.S.Akat, Alternatif Büyüme Stratejisi: İktisat Politikası Yazıları, İstanbul: İletişim yay., 1983.

⁸ Ibid., p.108.

⁹ Ibid.

¹⁰ A.S.Akat, "İstikrar ve Büyüme", Sabah Gazetesi, 16.4.1995; Ayrıca, idem., "1994

diyerek, politika önceliğini düzelttiği gibi, hedefler arası çatışma ya da tutarsızlığa bakışını da 'değişen koşullara' göre değiştirdiği anlaşılıyor. Elbette, 'değişen koşullara' göre veya politik tercihlere göre fiyat istikrarı hedefine tanınan öncelik yerini tam istihdam hedefine veya büyüme hedefine bırakabilir; ancak, burada üzerinde dikkatle vurgulanması gereken nokta, hedefler arası tutarlılık ve çözümde eş anlılığın zaman içinde neye göre değiştiğinin anlaşılmasıdır.

Türkiye'de özellikle 70'li yıllarda büyüme hedefinin iktisat politikaları içindeki vazgeçilmez önceliğini, bir iktisatçımız, Profesör Bilsay Kuruç yalın bir ifade ile şöyle özetliyor:

«1970'lerin sonuna kadar Türkiye'nin gündemi büyüme ve bölüşümdür. İktisatçılar da politikaacılar da bunu düşünüyorlardı. Herkes buna göre motive etmişti kendini...biz şoku 1977'den itibaren yemeye başladığımız zaman...biz bunu ancak yüksek büyüme hızlarıyla aşabiliriz düşüncemiz vardı.»¹¹

İşsizlik ve hatta enflasyon problemlerinin çözümünde büyüme hedefine verilen önem, bir başka iktisatçımızda daha çarpıcı bir ifade ile dile getirilmektedir.

«Türkiye'de işsizliğin artışı durdurmak için en az yüzde 6, azaltmaya başlayabilmek için ise en az yüzde 6.5'lik büyüme oranlarını gerçekleştirme[k] zorunlu...başarının tek ölçütü enflasyonun yüzde 10 civarına indirilmesidir.»¹²

İktisat politikası hedefleri arasında herhangi bir çatışma, maliyet unsuru görmeyen ve çok rahat bir ifadeyle sorunlara yaklaşan iki iktisatçımızın bakış açısı da şöyledir:

Bunalımı Üstüne Çeşitlemeler", Görüş, S:15, Haziran, 1994, p.25.

¹¹ E.Uygur, İktisat Söyleşileri, içinde Ankara: bilgi yay., 1991, p.151.

¹² S.Gürsel, "1985: Ekonomide Kritik Yıl", Yeni Gündem, S.15, 1-15 Şubat 1985, pp.26-27; Profesör Ercan Uygur da yazılarında ısrarla aynı temayı işlemektedir: "istikrar açısından, istihdam açısından, işsizliği önlemek bakımından ve gelir dağılımını düzeltmek bakımından belki de daha fazla bir büyümeye ulaşmak zorundayız." (op.cit., p.293; ayrıca bkz.p.296.); idem., "Ekonomi Nasıl Büyüyecek" Yeni Yüzyıl, 30.3.1995.

«Nihai hedeflerimiz ...yüksek teknoloji, istihdamı yükseltme, istikrar sağlama, istikrar içinde bu hedefe [sanayileşme] ulaşma yönünden bir fedakarlıkta bulunamıyoruz»¹³

«İstikrar politikası sonuçlarını vermeye ve sürekli büyümeye başladığımızda, istihdam yoluyla meydana gelecek reel refah artışı, işçilerin refah artışı zannediyorum, meseleyi çok daha rahat bir düzeye ulaştıracağız.»¹⁴

İktisat politikası hedeflerinin, iktisadi problemlerin çözümünde yan yana, eşanlı olarak ele alınması toplumun yararına, 'iyiliğine' olduğu tartışmasız olan bu hedefler arasında zorunlu mantıksal bağın varlığına inanılması, 'özgürlüğün olması diğer bütün "iyi"lerin gerçekleşmesi için zorunludur' şeklinde ifade edilebilecek olan J.S.Mill'in dilemmasının içine düşüldüğü izlenimini vermektedir.

«çok az düşündür dışında, doğal bir eğilim olarak, hemen hemen herkes, iyi olarak kabul edilen şeylerin arasında çok sıkı bir bağ, veya en azından birbirleriyle tutarlı olması gerektiğine inanmaktadır.»¹⁵

Profesör Akat, iktisat politikası hedefleri arasında bulunduğu inanan 'sıkı bağ' ve 'tutarlılığı' biraz daha ileri bir boyuta taşıyarak, demokrasi - iktisat politikası ilişkisine de taşımıştır.

«Yüzde 7'nin üstünde büyüme hızları tekrar tutturulmadan zorunlu yapısal dönüşümlerin gerçekleştirilmesi bile mümkün değildir... Sağlıklı bir demokrasi rejiminin konsolidasyonu da yüzde 7'nin üstünde büyüme hızını gerektirmektedir. ...büyük halk kitlelerinin gelir düzeylerinde bir yükselme hızlı büyümenin temin

ettiği istihdam olanaklarıyla çok yakından bağlıdır»¹⁶

Bir başka yazısında yazar, bu kez ilişkiyi tersinden ele almaktadır:

«Türkiye'de ne zaman demokrasi yavaşlamıştır, büyüme hızı da yavaşlamıştır. Ekonomik büyümenin yolu demokrasiden geçer... çünkü ancak ve ancak, halkın oylarıyla seçilmiş iktidarlar bir parça vergi alabilirler»¹⁷

dokuz yıl sonra yazarımız piyasa ekonomisi ve demokrasi için büyüme değil fiyat istikrarının önemini vurgulayacaktır.

«Piyasa ekonomisi ve demokrasi, mutlaka fiyat istikrarı gerektiriyor, İkincisi, piyasa ekonomisi ve demokrasi, enflasyonu engelliyor»¹⁸

'Değişen koşullar'a, ya da bakış açısına göre bu yeni yöneliş kendi içinde anlamlı kabul edilebilse de, yöntemsel değerlendirme çerçevesinde değişmeyen, yazarın, demokrasi, istihdam olanakları, halk kitlelerinin gelir düzeyi, büyüme, daha sonra ise, piyasa ekonomisi, demokrasi, fiyat istikrarı ve büyüme arasında sıkı bağ ve tutarlılık olduğu inancını korumasıdır.

İktisat politikaları arasında çatışma ve karşıtlık olabileceği, eşanlı çözümlerin mümkün olmadığını dile getiren azınlıktaki iktisatçılarımızdan da bir örnek verilebilir;

«...hem enflasyonu düşüreceksiniz, hem GSMH'yı artıracaksınız, hem işsizliği ortadan kaldıracaksınız ve diğer hedeflere ulaşacaksınız, bunların eldeki aletlerle eşanlı olarak çözümlenemeyeceğini söyledik»¹⁹

¹³ E.Manisalı, "14. İktisatçılar Haftası: Türkiye için alternatifler paneli (6.4.1989)", İktisat Dergisi, S.295, 296, 297, Haziran, Temmuz, Ağustos, 1989, p.25.

¹⁴ M.Hiç, "24 Ocak Kararlarının 2 Yıllık Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi Paneli", 24 Ocak Kararlarının Değerlendirilmesi, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 1982, p.153.

¹⁵ I.Berlin, "Two Concepts of Liberty", Four Essays on Liberty, içinde, London: Oxford Univ. Press, 1969, p. 128 n.1; T.W.Hutchison (1968), op.cit., p.264.

¹⁶ A.S.Akat, "Sadece Yanlış Değil Üstelik Tehlikeli", Yeni Gündem, S.4, 16-30 Haziran, 1984, p.23. Cf., A.İnsel, "Siyasal Süreç Olarak İktisadi Kalkınma II", Birikim, S.21, Ocak 1991, p.20.

¹⁷ A.S.Akat, "İktisat Politikaları, Büyüme ve Demokrasi: Açık Oturum", Yeni Gündem, 3-15 Ocak, S.13, 1985, p.15.

¹⁸ A.S.Akat, (1994), "op.cit.", p.33.

¹⁹ N.Mumcu, "Değişen Dünya, Türkiye ve On Yıllar Paneli", İktisat Dergisi, S:326-328, Mayıs-Temmuz, 1992, p.90.

III

İktisat politikaları üzerine düşünen iktisatçılarımızın önemli bir kısmı politika önceliklerini belirlerken ve problemlere yaklaşırken; kısa, orta, uzun dönem ayrımı üzerinde ısrarla durmaktadırlar. Genellikle, büyüme hedefi uzun dönemli hedefler arasında sayılırken, fiyat istikrarı kısa dönemli hedef olarak gösterilir. Zaman boyutunun bu şekilde algılanışı beraberinde bazı yöntem sorunlarını da getirmektedir. Özellikle enflasyon ve işsizliğin yoğun olarak yaşandığı toplumlarda ve ülkemizde, gerek bireyleri, gerekse de politika yapımcılarının zihninde zaman ufku çok kısılmakta, daralmaktadır. İktisadi sorunlar, çoğu zaman, politika önceliğini, sürekli "kısa dönemde" tutmaktadır. İktisatçılarımız, büyüme, bölüşüm, istihdam gibi hedefleri temel kabul etme eğiliminde olduklarından, iktisadi hayatta zaman ufkunun kısılması hadisesinin yarattığı kısıta rağmen, ana sorunu, bu kısıtın, yani daralan zaman ufkunun, nasıl genişletilebileceğinde değil, bu kısıtı şöyle ya da böyle kabul ederek, iktisat politikası hedeflerini ve özellikle büyüme hedefini bağımsız, her zaman ve her yerde ileri sürülebilecek bir öncelik olarak görmektedirler.

«uzun dönemli amaçlar ...birisi büyümedir. İkincisi bölüşümdür. Üçüncüsü ...ekonomik bağımsızlık... [endeksleme] yüzde 50'nin üzerinde iken bu tehlikeli olabilir. Yüzde 50'nin altında iken de ben fazla tehlikeli görmüyorum... Temel iktisat politikası amaçlarına yeniden dönmenize imkan verir... **İktisat politikası söyleminde enflasyonu, kamu açığını ve parasal hedefleri arka plana atmamız. Bunlar bize ancak temel hedeflerimizi bozdukları ölçüde tahlile girmelidirler**»²⁰

Profesör Akyüz ise "uzun dönemli" temel hedeflerin önceliğini daha güçlü bir şekilde savunmaktadır:

«ekonomik politikaların üç temel reel amacı olmalıdır -gelir düzeyi, dağılımı ve büyüme. Bir dördüncüsü yok ...Enflasyonu, gelir düzeyini düşürüyor, gelir dağılımını bozuyor diye bunları daha da düşürerek ...durdurmaya

²⁰ K.Boratav, "E.Uygur ile Söyleşi", E.Uygur (1991), *op.cit.*, pp.84;86;87;89. (Vurgu: A.D.A.)

çalışmak anlamsız. Bence önemli olan enflasyonu belli bir düzeyde stabilize etmek. **Düzeğin ne olduğu çok önemli değil. Daha yüksek bir gelir düzeyi, daha iyi bir gelir dağılımı, yüksek düzeyde bir enflasyonla sağlanabiliyorsa onu yaparsınız**»²¹

Daha yüksek bir büyüme hızının istenmesi, bu hedefe verilen öncelik, iktisatçıyı ister istemez bu hedefin finansmanı için bazı kurumsal tedbirlerin zikredilmesine yöneltmektedir. Örneğin, vergi reformunun yapılarak büyümenin finansmanının sağlanacağı düşüncesi, her imdada yetişen (**deux ex machina**), kağıt üzerinde bir yaklaşım olarak gözükmektedir.²²

«[Yeni Büyüme Stratejisi], verimlilik artışından kaynaklanan ihracat artışı ve rekabet gücü yaratabilen alanlardan ithal ikamesine dayanmalı... iç talebi patlatmak yerine hem devlet, hem özel kesim, hem aile düzeyinde iç tasarrufun artırılması için gerekli önlemler (başta vergileme) alınmalıdır»²³

Yazarımız, yeni bir büyüme stratejinin dayandıklarını isabetle belirledikten sonra, kaynak problemine geldiğinde, politik ve kurumsal olarak yapılabilişliğini dikkate almadan, "vergileme"yi iktisat politikası önermesinin doğal bir uzantısı olarak görmektedir. Büyümenin finansmanında kaynak sınırını aşmak için gösterilen daha somut bir örnek de Profesör Berksoy'dan gelmektedir:

«Büyüme pedalına basıldığı zaman bir anda kaynak sınırına geliniyor... Bundan kaçmanın iki yolu var. Bir tanesi, ekonomide tüketim mali dışında mal üretecek yeni **sanayilerin kurulması**.

²¹ Y.Akyüz, "S.Gürsel ile Söyleşi", *Yeni Gündem* S.3, 1-15 Haziran, 1984, p.30. (Vurgu:A.D.A.)

²² « Kurumsal değişmelerin tesirlerini tahmin etmek zor olduğu gibi, bu tesirlerin ortaya çıkışı da çok yavaştır» [T.W.Hutchison (1968) *op.cit.*, p.265]. Bir iktisatçımız, A.Aksoy ise, « [e]vet hepimiz hızlı büyümek istiyoruz ama yapamayacağımız şeyleri istemezdim ve tutarlı olmaya çalışalım... Hiçbir zaman devletin bizim öngördüğümüz yönde müdahale edebilip edemeyeceğini sormadık» (E.Uygur (1991), *op.cit.*, p.194) demektedir.

²³ G.Kazgan, "Büyüme Stratejisi ve Krizlerimiz", *Yeni Yüzyıl*, 13.4.1995.

Örneğin, yatırım malları sanayii büyüdüğü ölçüde tasarruflarımız da büyür. İkincisi, mutlaka **ihracat yapmalıyız** ve yine **tasarrufları arttırmanız** lazım. Bu ikisi de yapılmadığı için yapısal bir tasarruf tıkanması içindeyiz ve mevcut tasarruflar da hızlı büyümeyi finanse etmiyor»²⁴

Dikkat edileceği gibi, tasarrufları arttırmak, ihracatı yapmak ve yeni sanayiler kurmak geniş bir perspektiften bakıldığında son derece gerçekçi tasarımlar olmakla birlikte, gerçekleştirilmesi hemen olamayan zor hedeflerdir. Tüketim malı dışında mal üretecek yeni sanayiler **kurmak**, tasarrufları **arttırmak**, ister istemez nasıl ve ne zaman sorularını da beraberinde getirmektedir.

Büyüme politikası ile büyümenin planlanması arasındaki belirgin farklılık bu noktada önem kazanmaktadır. İktisadi problemlerin çözümünde, hükümetlerin, öncelik verdikleri hedef ve amaca (örneğin maksimum büyüme) ulaşmak için, ellerindeki araçlara **doğrudan** müdahale etmesi, iktisat politikası (örneğin büyüme politikası) olarak tanımlanabilir. Buna karşın, ekonominin ileride daha yüksek bir büyüme hızı elde edebilmesi için önceliklerin tayini, düzenlemenin yapılması (yeni sanayilerin kurulması, dış ticaret stratejilerinin gözden geçirilmesi gibi), kaynakların belirlenmesi (vergi reformu) ise büyüme politikası değil, büyüme planlaması olabilir.²⁵ Bu ayırımın yeterince açık bir şekilde yapılmaması, iktisatçının 'problem-çözüm dünyası'nı hızla 'değerler dünyası'na taşımaktadır.

24 T.Berksoy, "Duvara Doğru Gidiyoruz", *İktisat Dergisi*, Ocak, Y:30, S:345, 1994, p.24. (Vurgu: A.D.A.)

25 'Ordnungspolitik' ile 'Prozesspolitik' ayırımını yapan bir çalışma için bkz. T.W.Hutchison (1964), *op.cit.*, p.125.